

2010:04

Tillsyn av Affärsverket svenska kraftnät 2009

EI:s tillsynsansvar över Affärsverket svenska kraftnät

Energimarknadsinspektionen (EI) är tillsynsmyndighet över marknaderna för el, naturgas och fjärrvärme. EI har i sin roll som tillsynsmyndighet ansvar för tillsynen av Affärsverket svenska kraftnät (Svenska kraftnät) i de delar som rör efterlevnaden av regelverket på elmarknaden.

Det regelverk som ligger till grund för EI:s tillsyn över Svenska kraftnät avseende el är i huvudsak ellagen (1997:857) och förordning (1995:1145) om redovisning av nätverksamhet, samt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1228/2003 om villkor för tillträde till nät för gränsöverskridande handel. År 2006 tillkom en bilaga (2006/700/EG) till förordning 1228/2003. Förordningen med dess bilaga är direkt gällande utan att införas i svensk lag. Specifikt gäller enligt rådets förordning att tillsynsmyndigheterna ska säkerställa att förordningen med riktlinjer (bilagan samt eventuellt ytterligare bilagor) följs.

Tillsynen över Svenska kraftnät avseende naturgas följer huvudsakligen av naturgaslagen (2005:403) samt förordning (EG) nr 1775/2005 om villkor för tillträde till naturgasöverföringsnäten.

EI:s tillsynsansvar över Svenska kraftnät kan delas in i följande huvudkategorier:

- skäligheten i överföringstarifferna
- kvaliteten vid överföring av el
- övriga regler som Svenska kraftnät måste efterleva

Skäligheten i överföringstarifferna återfinns i ellagens 4:e kapitel och att överföringen sker med god kvalitet i ellagens 3:e kapitel. Dessutom finns det andra regler som Svenska kraftnät måste efterleva. Exempel på sådana områden är utformningen av balansansvaret och hanteringen av överföringsbegränsningar i det svenska elsystemet.

I denna rapport beskrivs den tillsyn som prioriterats under 2009. En omprövning av vilken tillsyn som ska göras sker årligen.

El:s tillsynspolicy

Principerna för El:s tillsyn av nätverksamhet sammanfattas i inspektionens tillsynspolicy. I tillsynspolicyn anges bl.a. att tillsynen i huvudsak ska vara planlagd samt att den ska vara förutsägbar och präglad av öppenhet. Tillsynen ska vidare riktas mot:

- 1 insatser som ökar graden av självreglering för att minimera behovet av kontroll i efterhand,
- 2 att uppnå styrande effekter snarare än en detaljstyrning,
- 3 väsentliga frågeställningar för samhället där det finns klara risker för effektivitetsbrister.

El vill också framhålla att grunden för all tillsyn är en bedömning av risken för väsentliga fel. Detta är en förutsättning för att tillsynen ska kunna bedrivas effektivt.

Svenska kraftnäts verksamhet

Svenska kraftnät förvaltar, utvecklar och driver stamnätet för överföring av el, dvs. kraftledningar för 220 kV och 400 kV med tillhörande anläggningar samt utlandsförbindelser. Stamnätet möjliggör att elen kan transporteras över stora delar i landet via region- och lokalnät till slutkunder.

Svenska kraftnät har också ett övergripande systemansvar enligt 8 kap. 1 § ellagen, som innebär att man övervakar och ansvarar för den momentana elbalansen (frekvenshållning), dvs. att det är balans mellan tillförd och uttagen el i det svenska elsystemet¹. Svenska kraftnät ansvarar också för den effektreserv som finns om det skulle uppstå problem med försörjningstryggheten vad avser topplasteffekt. Till systemansvar hör också ett övergripande ansvar för att se till att elsystemets anläggningar samverkar på ett driftsäkert sätt.

Svenska kraftnät har sedan den 1 juli 2005 även systemansvar för naturgas-marknaden med ansvar för att övervaka systemet, planera och vid behov vidta åtgärder för att ändra in- eller utmatningen, samarbeta med systemansvariga i grannländerna, sköta balansavräkningen, övervaka försörjningstryggheten samt främjande av konkurrens.

Svenska kraftnät sammanfattar sitt uppdrag i följande fyra punkter:

- Erbjudna säker, effektiv och miljöanpassad överföring av el på stamnätet.
- Utöva systemansvaret för el och naturgas kostnadseffektivt.
- Främja en öppen svensk, nordisk och europeisk marknad för el och naturgas.
- Verka för en robust elförsörjning.

¹ Noterbart är att tillsynen över systemansvaret i viss mån åvilar regeringen.

Svenska kraftnät är en viktig aktör för en väl fungerande elmarknad och kan beskrivas som navet för den svenska elmarknaden och elförsörjningen. Stamnätstariffen påverkar alla svenska elkunder och om överföringen sker till dålig kvalitet riskerar också en stor del av svenska elkunder att drabbas. Brister i Svenska kraftnät verksamhet kan således få negativa konsekvenser för alla aktörer på elmarknaden, såväl kunder som företag.

Svenska kraftnät skiljer sig från andra nätföretag

Svenska kraftnät är en myndighet som bedrivs utifrån affärsmässiga principer. Generaldirektören är myndighetschef och regeringen ger instruktioner och uppdrag till myndigheten bl.a. genom ett årligt regleringsbrev. De ekonomiska ramarna föreslås av regeringen i den årliga budgetpropositionen och beslutas av riksdagen.

En viktig skillnad mellan ett affärsverk som Svenska kraftnät och andra elnätsföretag är att det är regeringen som föreslår de ekonomiska ramarna och fastställer avkastningskravet för Svenska kraftnät. Regeringen kan således via instruktioner och uppdrag verka för att Svenska kraftnät tar ett större samhällsansvar.

Svenska kraftnät ska också verka för en säker och effektiv överföring av el i stamnätet samt främja en öppen svensk, nordisk och europeisk marknad. Svenska kraftnät har således ett väsentligt annorlunda uppdrag än andra elnätsföretag i Sverige.

Tillsynen av Svenska kraftnät 2009

Tariffer

Svenska kraftnät erhåller ett årligt avkastningskrav från regeringen. Kravet har legat på 6 procent för 2009. Regeringens avkastningskrav kan jämföras med den kalkylränta (WACC) som EI använder för att reglera skäligheten i lokalnätbolagens intäkter. Kalkylräntan eller WACC:en ska motsvara risken i verksamheten och ge en skälig avkastning på det kapital en nätägare har investerat. Den relevanta jämförelsen blir i detta fall att jämföra regeringens avkastningskrav med en nominell WACC efter skatt. Den WACC EI använder vid reglering av lokalnät 2008 är en real WACC före skatt på 7,1 procent. En real WACC före skatt på 7,1 procent motsvara en nominell kalkylränta efter skatt på 6,7 procent². Svenska kraftnäts avkastningskrav är således lägre än den kalkylränta som tillämpas vid reglering av lokalnät. EI bedömer att det för 2009 inte funnits skäl att gå vidare och granska tarifferna ytterligare.

² Se bilaga 5 i EI:s rapport *Bedömning av elnätsföretagens nätaavgifter 2008 - Redovisning av Energimarknadsinspektionens årliga granskning av lokalnätetsföretagens avgifter* EI R2009:14

EI utvecklar för närvarande en tillsynsmetod för reglering av elnätstariffernas skälighet på förhand som även omfattar stamnätet. Metoden innebär i korthet att Svenska kraftnät erhåller en intäktsram för en period om ett år som de inte får överstiga. Den första tillsynsperioden med den nya metoden är 2012. EI har under 2009 haft flera bilaterala avstämningsmöten med Svenska kraftnät om den nya tillsynsmetoden. Svenska kraftnät har också ingått i den referensgrupp som EI sammankallat för utvecklingen av tillsynsmetoden. Referensgruppen har haft fyra möten under 2009.

Svenska kraftnät har under 2009 genomfört ett förändringsarbete avseende sin stamnätstariff. Ändringarna började tillämpas per den 1 januari 2010. EI kommer att granska förändringen i stamnätstariffen under 2010.

Metod för balansavtal

EI har under 2009 godkänt Svenska kraftnäts metod för att utforma balansavtal för el³ och metod för att utforma balansavtal för naturgas⁴.

Kvalitet

Det är centralt att överföringen av el i stamnätet sker med god kvalitet.

Under 2008 visar uppgifter från Svenska kraftnät följande⁵:

Driftsäkerheten har varit god under år 2008. Antalet driftstörningar på stamnätet under året var 157 stycken, varav de allra flesta störningarna togs om hand av automatiker i de tekniska systemen utan att påverka elleveranserna. De störningar i stamnätet som inte har kunnat klaras av på detta sätt, har endast lett till små volymer icke levererad energi.

Nio störningar medförde leveransavbrott för elkunder. Den energi som inte levererades uppgick till 3 MWh.

Uppgifter avseende 2009 visar följande⁶:

Driftsäkerheten har varit god under år 2009. Antalet driftstörningar på stamnätet under året var 153 stycken, varav de allra flesta störningarna togs om hand av automatiker i de tekniska systemen utan att påverka elleveranserna. De störningar i stamnätet som inte har kunnat klaras av på detta sätt, har endast lett till små volymer icke levererad energi.

16 störningar medförde leveransavbrott för elkunder. Den energi som inte levererades uppgick till 5,3 MWh.

³ Dnr 781-09-100400

⁴ Dnr 781-09-100399

⁵ Årsredovisning 2008

⁶ Dnr 7510-10-100282

Tabellen nedan visas antalet driftstörningar på stamnätet under en fyraårsperiod.

Driftstörningar	2009	2008	2007	2006
Driftstörningar på stamnätet, antal	153	157	150	181
Dito med elavbrott, antal	16	9	5	15
Ej levererad energi, MWh	5,3	3	13	95

EI gör bedömningen att överföringen av el har varit av god kvalitet under 2008 och 2009.

Övrig tillsyn

EI har under 2009 fått ta del av den kritik som riktats mot Sverige från EG-kommissionen avseende Sveriges efterlevnad av EU:s Elförordning⁷, vilket bland annat har inneburit en granskning av Svenska kraftnät. EI har analyserat kritiken och redovisat sin syn på kritiken vid möte med näringsdepartementet den 4 september 2009. Mötet föregicks av en grundlig utredning av EI där bl.a. en utredningspromemoria utarbetades. Regeringen har senare besvarat EG-kommissionens kritik i skrivelse⁸ till EG-kommissionen.

EI har också i övrigt följt upp Svenska kraftnäts efterlevnad av EU:s Elförordning med stöd av ett stort antal enkätfrågor (mer än 400 frågor) som sammanställts⁹ gemensamt av tillsynsmyndigheterna inom CEER/ERGEG. Bland annat avser frågorna att kartlägga huruvida Svenska kraftnät tillhandahåller aktörerna den information som krävs enligt EU:s Elförordning. Uppföljning har i denna del gått till så att EI bl.a. säkerställt att erforderlig information hålls tillgänglig av Svenska kraftnät eller andra aktörer på webbsidor eller annat sätt. I de fall det funnits brister ha EI och Svenska kraftnät kunnat enas om åtgärder. EI och Svenska kraftnät har även enats om vissa förenklings- och förbättringsåtgärder.

Sammanfattningsvis är EI:s bedömning att Svenska kraftnäts efterlevnad av EU:s Elförordning är god. EI och Svenska kraftnät har kommit överens om en förnyad uppföljelse av de åtgärder som identifierats. Sådan uppföljning kommer att ske under 2010.

Sammanfattning

Energimarknadsinspektionen har efter genomförd tillsyn av Svenska Kraftnäts efterlevnad av regelverket inget att erinra.

⁷ KOM:s ref. SG-Grefte (209)D/3762, ärendenummer 2009/2180

⁸ Dnr N/2009/5749/E

⁹ Dnr 810-09-101819